

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا
وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ
وَمَا يُلْقِ الْأَنْزِلُ إِلَّا فِي كِتَابٍ
مُتَّعٍ

٢٢٨٩٢

۱۰ / ۱۲ / ۱۳۸۱

مجتمع علوم انسانی

دانشکده جغرافیا

مركز اطلاعات و اسناد علمی ایران
موسسه اسناد و کتابخانه ملی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری

پدیده جهانی شدن و تاثیر آن بر توسعه کالبدی شهر تهران

استاد راهنما: دکتر کرامت الله زیاری

اساتید مشاور: دکتر محمدرضا حافظنیا

دکتر رضا مستوفی الممالکی

پژوهش و نگارش: علی یوسفی اطاقور

۴۴۸۹۲

سال تحصیلی ۸۱-۱۳۸۰

تقدیم به :

استاد دکتر حسین شکویی

بنیانگذار جغرافیای نوین در ایران

پدر و مادر

که با زحمات تمام بستر

تحصیل را فراهم کردند

تقدیر و تشکر

- مراتب سپاس و تشکر خود را نسبت به آقای دکتر حسین شکویی بواسطه در اختیار گذاشتن منابع و راهنمایی علمی و اخلاقی در همه اوقات، ابراز می‌دارم، امیدوارم که بتوانم جبران کننده زحمات ایشان باشم.
- از آقای دکتر پرهیزکار مدیر گروه محترم جغرافیای دانشگاه تربیت مدرس که با روحی باز بنده را چهار ترم به عنوان دانشجوی مهمان پذیرفتند و همیشه راهنمای بنده بودند، تشکر و قدردانی می‌کنم.
- از آقای دکتر کرامت اله زیاری استاد راهنما به واسطه راهنمایی‌های بی‌دریغشان و آقای دکتر حافظ‌نیا و آقای دکتر مستوفی الممالکی مشاوران، اینجانب که بنده را راهنمایی کردند سپاس فراوان دارم.
- از آقایان دکتر حسن افراخته و دکتر طهمورث حسنقلی پور به جهت مشاوره و در اختیار گذاشتن منابع، سپاسگزارم.
- از خواهرانم (نوشین و صدیقه) برادرم (سبحان) و همه دوستانم که در تنظیم پایان نامه کمک کردند، تشکر می‌کنم.

صورتجلسه دفاع پایان نامه دوره کارشناسی ارشد

نام و نام خانوادگی دانشجو: علی یوسفی اطاقور
رشته: جغرافیا و برنامه ریزی شهری
عنوان پایان نامه: "پدیده جهانی شدن و تاثیر آن بر توسعه کالبدی متروپول تهران"

استاد راهنما: دکتر کرامت آ... زیاری
استاد مشاور: دکتر محمد رضا حافظ نیا - دکتر رضا مستوفی الممالکی
متخصص و صاحب نظر از دانشگاه یزد: دکتر علی شماعی
متخصص و صاحب نظر خارج از گروه: دکتر محمد حسین پیاپلی یزدی
نماینده تحصیلات تکمیلی: مهری راسترو

- امتیازات بدست آمده (براساس ماده چهار آئین نامه آموزشی) به شرح ذیل می باشد.
- ۱- میزان انطباق محتوی با عنوان پایان نامه ۱۹ امتیاز از ۲۰ تا
  - ۲- اهمیت نظری، توسعه ای، کاربردی، موضوع تحقیق ۱۹/۵ امتیاز از ۲۰ تا
  - ۳- نحوه ارائه، کیفیت دفاع و چگونگی پاسخگویی به سوالات ۱۹/۵ امتیاز از ۲۰ تا
  - ۴- کیفیت تجزیه و تحلیل و انسجام مطالب ۱۹/۵ امتیاز از ۲۰ تا
  - ۵- توانایی دانشجو در نتیجه گیری و اهمیت نتایج بدست آمده از ۱۹ امتیاز از ۲۰ تا
لحاظ بنیادی، توسعه ای و کاربردی
  - ۶- نحوه نگارش ۱۹ امتیاز از ۲۰ تا
- دفاع از پایان نامه مورد تایید هیات داوران قرار گرفت.
و با نمره به عدد ۱۹/۲۵ با حروف نوزده و بیست و پنج امتیاز عالی به تصویب رسید.

امضاء هیات داوران

- ۱- دکتر کرامت آ... زیاری
- ۲- دکتر رضا مستوفی الممالکی
- ۳- دکتر محمد حسین پیاپلی یزدی
- ۴- دکتر علی شماعی
- ۵- مهری راسترو
- ۶- ...

تاریخ دفاع: ۸۱/۴/۱۸

تائیدیه دانشکده

بدینوسیله انجام کار و اتمام پروژه فوق گواهی می شود.

رئیس دانشکده: گروه: دکتر داریوش مهرشاهی

تاریخ:

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۴	فصل اول: طرح تحقیق
۵	۱-۱- طرح مساله
۷	۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق
۸	۱-۳- فرضیات
۸	۱-۴- اهداف
۸	۱-۵- روش تحقیق
۹	۱-۶- پیشینه تحقیق
۱۲	فصل دوم: مبانی نظری تحقیق
۱۴	۲-۱- مفهوم جهانی شدن
۱۵	۲-۲- تعاریفی از جهانی شدن
۱۸	۲-۳- جهانی شدن، جهانی سازی
۲۰	۲-۴- نظر چند تن از دانشمندان در مورد جهانی شدن
۲۰	۲-۴-۱- آنتونی گیدنز و جهانی شدن
۲۲	۲-۴-۲- هاروی و جهانی شدن
۲۴	۲-۴-۳- رابرتسون و جهانی شدن
۲۷	۲-۵- جهانی شدن اقتصاد
۲۸	۲-۵-۱- مفهوم جهانی شدن اقتصاد

۲۸	۱-۱-۵-۲- انتقال و قابلیت تجارت پول و سرمایه
۳۰	۲-۱-۵-۲- شبکه ارتباطات جهانی
۳۲	۳-۱-۵-۲- جریان کالا و خدمات و مسافر
۳۵	۴-۱-۵-۲- جریان سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی (FDI)
	۶-۲- صندوق بین‌المللی پول (IMF) بانک جهانی (W.B) سازمان تجارت
۳۷	جهانی (WTO) سمبل جهانی شدن اقتصاد
۳۷	۱-۶-۲- تاریخچه و زمینه‌های تشکیل سازمانهای فوق
۴۵	۷-۲- جهانی شدن فرهنگ
۴۵	۱-۷-۲- مفهوم جهانی شدن فرهنگ
۴۷	۲-۷-۲- وجه فرهنگی سامان فرهنگی
۴۸	۲-۷-۲- نشانه‌های یک فرهنگ جهانی
۴۹	۴-۷-۲- عقلانیت هدفمند بستر شکل‌گیری جهانی شدن فرهنگ غربی
۵۳	۸-۲- جهانی شدن سیاست
۵۳	۱-۸-۲- مفهوم جهانی شدن سیاست
۵۵	۲-۸-۲- حاکمیت دولت و جهانی شدن
۵۵	۱-۸-۲- مفهوم حاکمیت دولت و روند تحولات آن
۵۸	۳-۸-۲- دولت و جهانی شدن
۶۱	۹-۲- دیدگاه موافقان جهانی شدن
۶۲	۱۰-۲- دیدگاه مخالفان جهانی شدن

۶۳	۲-۱۱- تاریخچه مدرنیسم و پست مدرنیسم
۶۸	۲-۱۲- مدرنیسم، پست مدرنیسم، جهانی شدن
۷۱	۲-۱۳- مدرنیسم، پست مدرنیسم، جغرافیا
۷۴	۲-۱۴- مدرنیسم، پست مدرنیسم، برنامه‌ریزی شهری و شهرسازی
۷۵	۲-۱۵- مکتب شهرسازی مدرنیسم
۷۶	۲-۱۶- مکتب شهرسازی پست مدرنیسم
۷۸	فصل سوم: موقعیت جغرافیایی و اکولوژیک تهران
۷۹	۳-۱- موقعیت جغرافیایی تهران
۸۰	۳-۲- شرایط اقلیمی
۸۲	۳-۳- محدودیت منابع آب و خاک
۸۵	فصل چهارم: تحولات اجتماعی - اقتصادی تهران
۸۶	۴- سیر تحولات جمعیت شهر تهران
۸۶	۴-۱- وضع موجود و گذشته تهران
۹۰	۴-۲- بررسی روند تحلیلی جمعیت شهر تهران
۹۱	۴-۳- بازسازی جمعیت واقع در خارج از محدوده شهر تهران
۹۲	۴-۴- ارزیابی
۱۰۳	۴-۵- روند رشد اقتصادی تهران
۱۰۴	۴-۵-۱- مرحله اول: سالهای ۱۳۳۵-۱۳۴۵
۱۰۶	۴-۵-۲- مرحله دوم: ۱۳۴۵-۱۳۵۵

۱۰۷	۳-۵-۴- مرحله سوم: ۱۳۵۵-۱۳۵۹
۱۰۸	۴-۵-۴- مرحله چهارم: ۱۳۶۰-۱۳۶۵
۱۰۹	۵-۵-۴- مرحله پنجم: ۶۵ تا ۱۳۷۵
۱۱۱	۶-۵-۴- نتیجه گیری
	۵- فصل پنجم: تاریخچه شکل گیری تهران و روند گسترش کالبدی شهر
	تهران
۱۱۵	
۱۱۶	۱-۵- پیدایش شهر و رشد اولیه آن در دوره صفویه و زندیه
۱۱۸	۱-۱-۵- ساختار کالبدی شهر در دوره صفویه و زندیه
۱۱۹	۲-۱-۵- ویژگی شبکه حمل و نقل در دوره صفویه و زندیه
۱۲۰	۲-۵- تهران در دوره قاجاریه
۱۲۰	۱-۲-۵- مقدمه
۱۲۱	۲-۲-۵- دوره اول: از آغاز تا زمان ناصرالدین شاه
۱۲۱	۳-۲-۵- سیر تحول شهر و ویژگی کالبدی در دوره اول قاجاریه
۱۲۳	۴-۲-۵- ساختار کالبدی استخوان بندی شهر در دوره اول قاجاریه
۱۲۴	۵-۲-۵- ویژگی دسترسی در دوره اول قاجاریه
	۳-۵- سیر تحول شهر در دوره سلطنت ناصرالدین شاه تا پایان حکومت
۱۲۵	سلسله قاجار
۱۲۵	۱-۳-۵- ویژگی کالبدی عناصر شهر در دوره دوم قاجاریه
۱۲۶	۲-۳-۵- ویژگی کالبدی استخوان بندی شهر در دوره دوم قاجاریه

- ۱۲۸ ۵-۳-۲- اقدامات ناصرالدین شاه در جهت تغییر شکل تهران
- ۱۲۹ ۵-۴- سیر تحول شهر در دوره پهلوی اول
- ۱۲۹ ۵-۴-۱- ویژگی کالبدی شهر در دوره پهلوی اول
- ۱۳۲ ۵-۴-۲- ساختار کالبدی استخوان بندی شهر در دوره پهلوی اول
- ۱۳۳ ۵-۴-۳- ویژگی های حمل و نقل در دوره پهلوی اول
- ۱۳۴ ۵-۵- سیر تحول شهر در دوره پهلوی سوم تا جمهوری اسلامی
- ۱۳۵ ۵-۵-۱- ویژگی کالبدی شهر در دوره پهلوی دوم و جمهوری اسلامی
- ۱۳۸ ۵-۵-۲- ساختار کالبدی استخوان بندی در دوره پهلوی دوم و جمهوری اسلامی
- ۱۳۹ ۵-۵-۳- ویژگی شبکه حمل و نقل در دوره پهلوی دوم و جمهوری اسلامی
- ۱۶۱ فصل ششم: تاثیرات مدرنیسم، پست مدرنیسم و جهانی شدن بر کالبد شهر تهران
- ۱۶۲ ۶- مدرنیسم، پست مدرنیسم، کالبد شهر تهران
- ۱۶۲ ۶-۱- کالبد شهر تهران در دوره قاجاریه
- ۱۶۶ ۶-۲- مدرنیسم و کالبد شهر تهران در دوره پهلوی اول
- ۱۷۱ ۶-۳- مدرنیسم و کالبد شهر تهران در دوره پهلوی دوم
- ۱۷۶ ۶-۴- تاثیرات مدرنیسم بر کالبد شهر تهران در دوره جمهوری اسلامی
- ۱۸۰ ۶-۵- سبکهای معماری مدرنیستی تاثیرگذار در شهر تهران
- ۱۸۱ ۶-۶- پست مدرنیسم و کالبد شهر تهران
- ۱۸۴ ۶-۷- ایران و جهانی شدن
- ۱۸۵ ۶-۷-۱- نقش ایران در جهانی شدن

۱۹۳	۶-۸- جهان شهرها و کلان شهرها
۱۹۴	۶-۸-۱- مفهوم مگالاپلیس
۱۹۷	۶-۸-۲- مفهوم جهان شهر
۱۹۸	۶-۹- تهران کلان شهر یا جهان شهر
۲۰۳	فصل هفتم: تجزیه و تحلیل
۲۰۴	ارزیابی
۲۱۱	ضمائم
۲۱۳	چکیده به زبان انگلیسی
۲۱۴	فهرست منابع و مأخذ

فهرست جداول

صفحه

عنوان

۲۹	جدول ۱-۲- رشد معاملات فرامرزی سهام و اوراق قرضه در کشورهای صنعتی
۲۹	جدول ۲-۲- برآورد مبادلات روزانه پول در سطح جهانی در سال ۱۹۸۶-۹۵
۳۱	جدول ۳-۲- میزان استفاده کنندگان از اینترنت در سال ۱۹۹۸
۳۱	جدول ۴-۲- رشد و بست های جهانی در فاصله سالهای ۱۹۹۲-۹۸
۳۳	جدول ۵-۲- کاهش هزینه حمل و نقل و ارتباطات
۳۴	جدول ۶-۲- روند پرواز هواپیماهای غیر نظامی در جهان و چند کشور منتخب
۳۶	جدول ۷-۲- جریان سرمایه گذاریهای مستقیم خارجی در نواحی و کشورهای میزبان
۴۳	جدول ۸-۲- فهرستی از جهانی شدن اقتصاد
۵۲	جدول ۹-۲- فهرستی از جهانی شدن فرهنگ
۶۰	جدول ۱۰-۲- فهرستی از جهانی شدن سیاست
۹۳	جدول ۱-۴- جمعیت شهر تهران و متوسط رشد خام سالیانه در قرن گذشته
۹۴	جدول ۲-۴- تحول جمعیت شهر تهران از سال ۱۳۱۸ به بعد بر اساس نتایج سرشماری
۹۵	جدول ۳-۴- تعداد جمعیت و خانوار آبادیهایی که بین سالهای ۴۵ و ۵۵ از شهرستان تهران جذب شهر تهران شده اند
۹۷	جدول ۴-۴- تعداد جمعیت و خانوار آبادیهایی که بین سالهای ۴۵ و ۵۵ از شهرستان شمیرانات جذب شهر تهران شده اند

- جدول ۵-۴- تعداد جمعیت و خانوار آبادیهایی که بین سالهای ۴۵ و ۵۵ از شهرستان ری جذب شهر تهران شده‌اند ۹۹
- جدول ۶-۴- تعداد جمعیت و خانوار آبادیهایی که بین سالهای ۵۵ و ۶۵ و ۷۵ از شهرستان تهران جذب شهر تهران شده‌اند ۱۰۱
- جدول ۷-۴- تعداد جمعیت و خانوار آبادیهایی که بین سالهای ۵۵ و ۶۵ و ۷۵ از شهرستان شمیرانات جذب شهر تهران شده‌اند ۱۰۲
- جدول ۸-۴- تعداد و خانوار آبادیهایی که بین سالهای ۵۵ و ۶۵ و ۷۵ از شهرستان ری جذب شهر تهران شده‌اند ۱۰۲
- جدول ۹-۴- رشد متوسط سالیانه جمعیت شهر تهران و منظومه شهری تهران ۱۰۵
- جدول ۱۰-۴- ترکیب درصد اشتغال در بخشهای مختلف اقتصادی در تهران ۷۵-۱۳۴۷ ۱۰۷
- جدول ۱۱-۴- تحول ضریب تمرکز در بخشهای مختلف اقتصادی شهر تهران ۷۵-۱۳۴۵ ۱۱۰
- جدول ۱-۶- آیا مدرنیسم بر کالبد شهر تهران تاثیر گذاشته است ۱۷۹
- جدول ۲-۶- آیا پست مدرنیسم بر کالبد شهر تهران تاثیر گذاشته است ۱۸۴
- جدول ۳-۶- جریان سرمایه‌گذاریهای مستقیم خارجی به داخل کشور میزبان ۱۸۶
- جدول ۴-۶- آمار سرمایه‌گذاریهای خارجی (مصوب هیئت وزیران) ۱۸۶
- جدول ۵-۶- آمار سرمایه‌گذاریهای خارجی (سرمایه وارده) ۱۸۷
- جدول ۶-۶- آیا تهران وارد فرایند جهانی شدن شده است ۲۰۱

فهرست نقشه‌ها

صفحه

عنوان

- نقشه ۱-۴- نرخ رشد سالیانه جمعیت مناطق ۲۰ گانه تهران از سال ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۵
- نقشه ۲-۴- نرخ رشد سالیانه جمعیت مناطق ۲۰ گانه تهران از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۰
- ۱۴۲ نقشه ۱-۵- موقعیت عناصر شهر در دوره صفویه و زندیه
- ۱۴۳ نقشه ۲-۵- ویژگی کالبدی شهر در دوره صفویه و زندیه
- ۱۴۴ نقشه ۳-۵- ساختار استخوان بندی شهر در دوره صفویه و زندیه
- ۱۴۵ نقشه ۴-۵- ویژگی شبکه حمل و نقل در دوره صفویه و زندیه
- ۱۴۶ نقشه ۵-۵- نقشه تهیه شده توسط کرشیش
- ۱۴۷ نقشه ۶-۵- موقعیت عناصر شهری در دوره قاجاریه (مرحله اول)
- ۱۴۸ نقشه ۷-۵- عناصر شهری در دوره قاجاریه (مرحله اول)
- ۱۴۹ نقشه ۸-۵- ساختار استخوان بندی شهر در دوره قاجاریه (مرحله اول)
- ۱۵۰ نقشه ۹-۵- ویژگی شبکه حمل و نقل در دوره قاجاریه (مرحله اول)
- ۱۵۱ نقشه ۱۰-۵- ویژگی کالبدی شهر در دوره قاجاریه (مرحله دوم)
- ۱۵۲ نقشه ۱۱-۵- ساختار استخوان بندی شهر در دوره قاجاریه (مرحله دوم)
- ۱۵۳ نقشه ۱۲-۵- ویژگی شبکه حمل و نقل در دوره قاجاریه (مرحله دوم)
- ۱۵۴ نقشه ۱۳-۵- موقعیت عناصر شهر در دوره پهلوی اول
- ۱۵۵ نقشه ۱۴-۵- رشد درون‌گرا و برون‌گرا
- ۱۵۶ نقشه ۱۵-۵- ویژگی شبکه حمل و نقل در دوره پهلوی اول
- ۱۵۷ نقشه ۱۶-۵- نحوه گسترش شهر تهران

- نقشه ۱۷-۵- توسعه کالبدی شهر تهران از سال ۱۳۲۵ تا ۱۳۷۵ ۱۵۸
- نقشه ۱۸-۵- ساختار استخوان بندی شهر در دوره پهلوی دوم و جمهوری اسلامی ۱۵۸
- نقشه ۱۹-۵- ویژگی شبکه حمل و نقل در دوره پهلوی دوم و جمهوری اسلامی ۱۶۰